

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра психології (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проектної групи

(підпис)

М. Є. Жидко
(ініціали та прізвище)

«28» серпня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Політична психологія
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 053 Психологія
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологія
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2025 рік

Розробник Якушева Є.М., доцент каф. 704.

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри психології
(№ 704)

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри к. психол. н., доц.

(науковий ступінь і вчене звання)

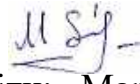

(підпис)

Ю.І. Гулий

(ініціали та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Погоджено з представником здобувачів освіти: Маргарита СТАРОДУБЦЕВА

1. Загальна інформація про викладача

Якушева Євгенія Михайлівна

Посада: доцент кафедри 704.

Науковий ступінь: к. психол. н.

Перелік дисциплін, які викладає:

- Політична психологія
- Педагогіка (Педагогіка та педагогічне стажування)
- Психологія і педагогіка вищої школи

Напрями наукових досліджень:

політична психологія, педагогіка, мовознавство

2. Опис навчальної дисципліни

Форма здобуття освіти – денна, заочна

Семестр в якому викладається дисципліна –6;

Дисципліна *обов'язкова*

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість кредитів ЄКТС – 4, загальна кількість годин – 120, лекції - 32 години, практичні заняття - 16 годин (всього аудиторних занять - 48 годин), самостійна робота - 72 години.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни, переліки компетентностей та очікуваних результатів навчання

Метою вивчення є формування компетенцій, що спрямовані на поглиблення теоретичних уявлень про політичну свідомість, оволодіння методичним та методологічним апаратом, теоретичними принципами й основними психологічними поняттями політичної сфери, у порозумінні специфіки сутності та стану соціально-політичного життя сучасного суспільства та забезпечують виконання різних видів і форм наукової роботи від написання тез і доповідей для участі в роботі наукових конференцій та презентації результатів дослідження на захисті дипломної роботи.

Завдання. Основні завдання вивчення дисципліни пов'язані з формуванням наступних загальних і професійних компетенцій:

1. розвинути критичність мислення щодо аналізу та оцінки політичного стану в країні;

2. сформувати уявлення щодо предмету, завдань, напрямів, методів, історії становлення та перспективи розвитку політичної психології;

3. вивчити психологічні феноменів і процесів, що відбуваються в політиці і впливають на соціально-політичне життя сучасного суспільства;

4. набути знання з політичної культури, психології малих груп та психологічних принципів діяльності політичних лідерів;

5. систематизувати розуміння принципів функціонування політичних процесів та психологічних закономірностей політичної сфери;

6. сформувати адекватне уявлення студентів про теоретичні та практичні задачі психолога у політиці та суспільному житті.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **компетентностей**:

Загальні компетенції ЗК 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10.

Спеціальні (Фахові, предметні компетенції (ПК) СК 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11, 12.

Програмні результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувач повинен досягти таких результатів навчання:

А) Знання:

1. Володіти основними методами політико-психологічних досліджень та методами політичного впливу.

2. Розуміти сутність і зміст феноменів політичної психології.

3. Знати основні елементи та типи політичної культури

4. Мати уявлення здобувачів про теоретичні та практичні задачі психолога у політиці та суспільному житті.

Б) Уміння:

1. Вміти формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, бути зрозумілим.

2. Здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань.

3. Вміти враховувати психологічні особливості при формуванні та корекції політичного іміджу.

В) Комунікація:

1. Толерантно ставитися до осіб, що мають інші культурні чи гендерно-вікові відмінності.

2. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку.

3. Слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності

Г) Автономія та відповідальність:

1. Відповідально ставитися до професійного навчання та саморозвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: «Загальна психологія»; «Соціальна психологія»; «Юридична психологія», «Психодіагностика», «Психологія особистості», «Конфліктологія», «Теоретичні проблеми психології», «Політологія», «Соціологія та основи демографії», «Правознавство».

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Загальна проблематика політичної психології

Тема 1. Політична психологія як наука і навчальна дисципліна. Об'єкт і предмет політичної психології: основні підходи до їх трактування. Напрямки дискусій про предмет політичної психології. Співвідношення предметів політології і політичної психології. Політична психологія як спосіб відображення політичного буття. Політика крізь призму психології. Політична психологія як галузь психології і складова частина політології. Специфіка політико-психологічного підходу. Проблеми формування і конституювання політичної психології як науки. Політична психологія в нашій країні: проблеми і труднощі викладання. Структура, задачі і функції політичної психології, її місце в системі наук. Прикладна цінність політичної психології.

Самостійна робота здобувача освіти, опрацювання матеріалу лекцій

Тема 2. Методологія і методи політичної психології. Закономірності, механізми, умови і фактори політики як соціально-психологічного феномена. Основні категорії політичної психології: специфічні, політологічні і загальнонаукові. Методи політичної психології: діагностичні, корекційно-розвиваючі, консультаційні. Загальнонаукові методи і методи суміжних наук.

Самостійна робота здобувача освіти, опрацювання матеріалу лекцій

Тема 3. Потреби і мотиви в політичних відносинах. Психологічний аналіз особистості як суб'єкта політики. Поняття потреб і мотивів, їх вплив на соціально-політичні відносини. Потреби фізичного існування в політичній психології. Особисті і суспільні потреби як детермінанта політики. Теорія ієрархії потреб А. Маслоу в застосуванні до політики. Сприйняття людьми нерівності в реалізації потреб, їх незадоволеність. Динаміка потреб і вимоги до політики і влади. Потреби соціально-політичного існування і поведінки особистості. Індивідуальність і соціальність. Психологічна невпорядкованість як фактор політичного відчуження й агресивності. Соціально-політичний статус особистості і психологія політики. Психологія особистості в контексті політичних відносин. Особистість і політика: проблеми взаємодії. Основні парадигми особистості в психології політики. Концепція «політичної людини» Г. Лассуелла. «Гуманістична психологія» (С. Реншон). Психічний настрій особистості і предметна спрямованість свідомості (Б.Паригін). Структура особистості в політико-психологічному аналізі. Біологічні фактори в політичній психології особистості. Соціально-політичні установки і цінності особистості. Типологія особистості в психології політики (Г. Лассуелл.) Концепція «авторитарної особистості» (Е. Фромм, В. Райх, Т. Адорно).

Самостійна робота здобувача освіти, опрацювання матеріалу лекцій

Тема 4. Психологія політичної влади. Психологічні основи політичної культури. Психологічні особливості політичного впливу на особистість, спільність, суспільство. Об'єктивне і суб'єктивне сприйняття влади. Типологія людей стосовно влади (Е. Вятр, Г. Лассуелл). Мотивація влади: основні психологічні концепції (компенсаторна, інструментальна, «автономна»). Взаємодія влади й особистості. Легітимність влади, її типи, психологічні основи і

фактори знаходження (М. Вебер, Д. Істон). Показники і криза легітимності. Психологічний аспект делегітимізації політичної влади. Влада і згода. Стабільність влади. Особливості сприйняття влади в різних політичних режимах. Уявлення про ідеальну владу. Влада і підпорядкування. Психологічні форми політичного підпорядкування. Проблема легітимності влади в сучасній Україні. Поняття політичної культури. Культурний контекст політики як найважливіший інструмент політико-психологічного дослідження. Структура політичної культури. Суб'єкт (індивіди, учасники політичних організацій, члени партій, тип влади, лідери, окремі політичні ситуації, рішення і ін.) з позиції політичної психології. Тип політичної культури як перетинання характеристик суб'єкта й об'єкта. Психологічні характеристики типів політичної культури «чистих» і змішаних. Політичні субкультури: регіональні, етнічні, молодіжні, окремих політичних організацій (ліберальної, соціалістичної)/, субкультури протесту. Психологічні особливості демократичної політичної культури (плюралізм, цивільна відповідальність, активність, терпимість). Психологічні особливості сучасної політичної культури України.

Самостійна робота здобувача освіти, опрацювання матеріалу лекцій

Тема 5. Психологія політичного лідерства. Поняття політичного лідера в політичній психології. Формування структури особистості політичного лідера, особливості його Я-концепції і самосвідомості. Психологічні механізми лідерства. Лідерство як тип діяльності. Фактори формування визначеного типу лідерства. Лідер як політична роль. Лідерство і керівництво. Взаємозв'язок лідера і послідовників. Психологічний портрет і його прогностичні можливості для політичного аналізу. Статистичний і якісно-психологічний підходи до біографічних даних лідера. Психоаналітичний підхід у вивченні впливу лідера на інших. Теорії «переваги» і «компенсації». Психобіографічний аналіз конкретних політичних лідерів. Технологія створення позитивно сприйнятої біографії політичного лідера. Імідж політичного лідера, його формування й етапи просування. Криза «політичного лідерства».

Самостійна робота здобувача освіти, опрацювання матеріалу лекцій

Змістовий модуль 2. Психологічні аспекти політичної діяльності.

Психологія парламентаризму та політичної реклами

Тема 6. Психологічні аспекти підбору й організації діяльності політичної команди. Команда як вид соціальної групи. Типологія команд. Команди «під задачу» і «під ідею». Команда в політиці й у керуванні. Політичний лідер як суб'єкт формування команди. Психологічна дистанція – регулятор усередині командних відносин. Психологічна специфіка взаємодії політичного лідера і його «команди». Явне і латентне в командній взаємодії. Фактори, що впливають на поведінку людини в команді. Психологічні почуття, настрої і психологічний клімат як тло діяльності політичних команд. Оптимізація процесу формування команди. Психологічні фактори підбору кандидата на посаду. Діагностика і прогнозування особливостей усередині командного поведіння. Організаційна культура політичної команди.

Самостійна робота здобувача освіти, опрацювання матеріалу лекцій

Тема 7. Психологія політичного екстремізму. Проблема насильства в політиці: історія, напрямки, сучасні форми. Сутнісні характеристики політичного насильства, тероризму й екстремізму в психології. Насильство і толерантність як способи регуляції суспільно-політичного життя. Причини і фактори прояву насильства в політиці. Види політичного насильства. Колективне структуроване і неструктуроване насильство. Індивідуальне структуроване і неструктуроване насильство. Диктатура як форма політичного насильства. Психологічні основи політичного екстремізму. Авторитарна особистість і політичний екстремізм. Екстремістські організації. Психологія політичного тероризму. Особистість політичного терориста: емоційні, мотиваційні, когнітивні особливості. Методи дослідження особистості політичного терориста.

Самостійна робота здобувача освіти, опрацювання матеріалу лекцій

Тема 8. Імідж і авторитет суб'єкта політичної діяльності. Проблема іміджу й авторитету в політичній діяльності. Психологічний зміст, загальні вимоги, умови формування політичного іміджу й авторитету. Імідж як механізм між соціальними чеканнями й особистістю політичного лідера. Загальні вимоги до іміджу. Імідж і соціально-психологічні феномени атракції, ореола, новизни, контрасту, подоби. Структура політичного іміджу і його психологічні характеристики. Моделі політичного іміджу. Етнічні і гендерні характеристики політичного іміджу. Психологічні методи «конструювання» привабливого політичного іміджу. Аналіз особливостей іміджу сучасних українських політиків /на конкретному прикладі/.

Самостійна робота здобувача освіти, опрацювання матеріалу лекцій

Тема 9. Психологія парламентаризму. Парламентська діяльність як вид політичної діяльності: психологічний зміст і структура. Мотивація парламентської діяльності. Соціально-психологічні аспекти роботи депутатів. Фактори, що впливають на їх роботу. Психологічні особливості законодавчого процесу. Парламентське лідерство: сутність, структура, роль і функції. Психологічна типологія парламентських лідерів. Психологічні складові образу парламентського лідерства. Парламентське лобіювання. Політико-психологічні передумови лобіювання в парламенті. Структура парламентського лобіювання. Психологія лобістської діяльності. Психологічні особливості взаємодії депутатів і представників груп інтересів.

Самостійна робота здобувача освіти, опрацювання матеріалу лекцій

Тема 10. Психологія політичної реклами. Поняття і види політичної реклами. Психологічні вимоги до політичної реклами. Психологічні фактори залучення уваги до політичної реклами. Образ лідера в політичній рекламі. Гасла, заклики, символи. Методи психологічного впливу через політичну рекламу. Політична реклама в ЗМІ і психологічні вимоги до неї. Особливості політичної реклами в період виборчої кампанії.

Самостійна робота здобувача освіти, опрацювання матеріалу лекцій

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (письмова відповідь на 2 питання за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

8 Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

8.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0 ... 30
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0... 30
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

8.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- знати структуру й особливості психологічного знання;
- знати види та напрямки сучасної психології;
- знати принципи побудови навчання в психології.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- розкривати зміст основних понять і категорій психології;
- застосовувати знання про особливості професійної діяльності психолога на практиці.

8.3 Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит	Іспит
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру.

Добре (75-89). При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань. Досконало знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 90 % від загальної кількості питань. Досконально знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретично обґрунтовані, логічні, з дотриманням культури мови.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність. Практичні частини семінарських занять, які не виконані та не здані своєчасно повинні бути відпрацьованими відповідно до графіку ліквідації заборгованості.

10.Методичне забезпечення

1. Тиньков, О. М. Політична психологія [Електронний ресурс]: навч. посіб./ О. М. Тиньков, С. Л. Чуніхіна, Є. М. Якушева. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2021. – 103 с.
2. Шапар В.Б. Політична психологія. Навч. Посібник / В. Б. Шапар, В. О. Копилов, Ю. І. Кисіль. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2001. – 72 с.

НМК з дисципліни:

- робоча програма дисципліни;
- конспект лекцій, підручники (навчальні посібники), в тому числі в електронному вигляді;
- плани семінарських занять;
- питання, тести для контрольних заходів;
- каталоги інформаційних ресурсів.

11. Рекомендована література

Базова

1. Головатий М. Ф. Політична психологія: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Головатий — [2-ге вид.]. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 400 с.
2. Лозинський О.М. Політична психологія: навч. посібник. – Львів: ЛьвДУВС, 2011.
3. Політична психологія та іміджологія.: навч.-метод. посіб / О. М. Лактіонов, Т. Б. Хомуленко. – Харків, 2009. – 94 с.
4. Політична психологія. Навчальний посібник / за ред.С.О.Матвєєва. – К.: ЦУЛ, 2003. – 216 с.
5. Траверсе Т. М. Політична психологія : підручник. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2017. – 318 с.

Додаткова

1. Гірник А., Бобро А. Конфлікти. Структура. Ескалація. Залагодження. Вид. 2-е. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2004. – 172 с.
2. Коробанова О. Л. Психологія політичної поведінки / О. Л. Коробанова // Управління освітою. – 2013. – Вип. № 20. – с. 38–41.
3. Оверченко А. І. Використання засобів впливу у політичній агітації / А. І. Оверченко, В. С. Кашуба // Практична психологія та соціальна робота. – № 12. – 2013. – С. 61–68.
4. Пірен М. І. Основи політичної психології: навч. посіб. /М. І. Пірен. – К.: Міленіум, 2003. – 418 с.

12. Інформаційні ресурси

1. База даних PsycINFO Американської психологічної асоціації <https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo>
2. Бібліографічна база даних Scopus <https://www.scopus.com>
3. Електронні ресурси Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>
4. Пошукова платформа Web of Science <https://clarivate.com/products/web-of-science/>
5. Пошукова система по повних текстах наукових публікацій Google Scholar <https://scholar.google.com.ua/>
6. Бібліотека університету - http://library.khai.edu/library/page_lib.php
7. Електронна бібліотека кафедри психології - khai.psyho@gmail.com